

HOOFDSTUK VIII: DE SOCIAAL-ECONOMISCHE ACTOREN

Inleiding

De menselijke activiteiten, het huiselijk leven, de industriële productie, het vervoer, het toerisme, ... oefenen druk uit op het leefmilieu: verbruik van al dan niet vernieuwbare natuurlijke hulpbronnen, emissies van luchtvervuilende stoffen, vloeibare lozingen en uitiem afval. Deze activiteiten kunnen worden opgesplitst volgens "verantwoordelijke" sociaal-economische groepen: gezinnen, ondernemers, openbare beheerders, toeristen, ..., die moeten worden gesitueerd in een maatschappelijke context.

Deze context, die een dynamische achtergrond vormt, preciseert de belangrijkste trends in de evolutie van de algemene economische groei, de prijzen, de productie- en consumptiewijzen, de veranderingen in de gevoeligheden op het vlak van maatschappij en leefmilieu en in de gedragingen, de wetenschappelijke en technische vooruitgang, ...

Anderzijds hebben veranderingen van de staat van het leefmilieu sociale (lichamelijke en mentale gezondheid, welzijn, sociale samenhang, cultuur, samenhangsgevoel, werk, ...) en economische (waarde van het patrimonium, leefomgeving, ...) gevolgen voor de bevolking.

Voor de ondernemingen gaat het zowel om het voordeel dat wordt getrokken uit het rationeel gebruik van de hulpbronnen als om de impact van een merk dat het milieu respecteert op de consument.

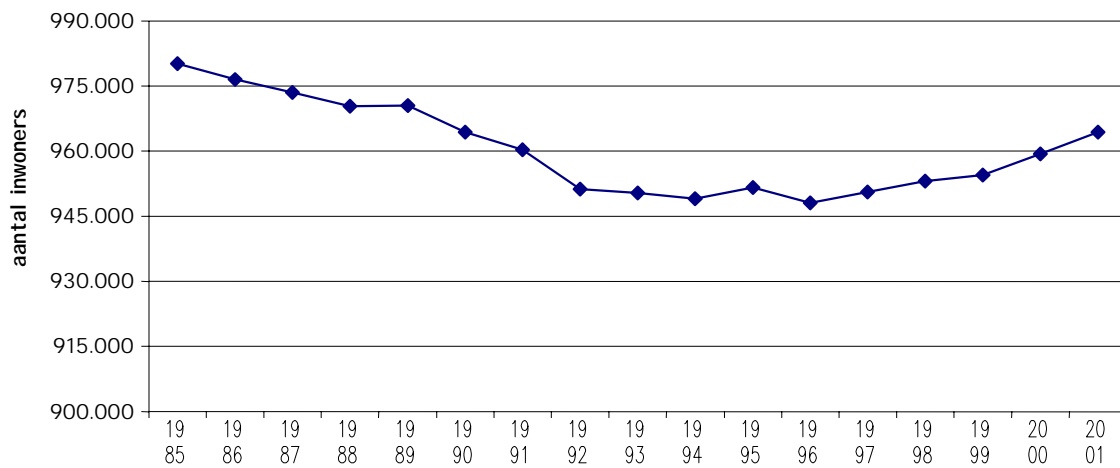
De "voetafdruk" of "footprint" is het werkelijke grondgebied dat nodig is voor de uitoefening van alle activiteiten van de stad, of het nu gaat om de vraag naar arbeidskrachten, energie of materiaal of om de ruimte die nodig is om de hinder die ze voortbrengt te absorberen. Omwille van de mondialisering van de economie, is de voetafdruk van een stad veel groter dan het eigenlijke stedelijke grondgebied, en kan hij verschillende landen bestrijken. Omgekeerd wordt een stad ingelijfd door de voetafdrukken van andere steden of regio's. Deze combinaties vertalen zich door heen- en weerbewegingen (van pendelaars), de import en export van vervuilende stoffen over grote afstanden of de verschillen op het vlak van beleidsmiddelen die worden aangewend in de stad en erbuiten, en die bepaalde verstoringen in hun prestaties kunnen teweegbrengen.

1 Gezinnen

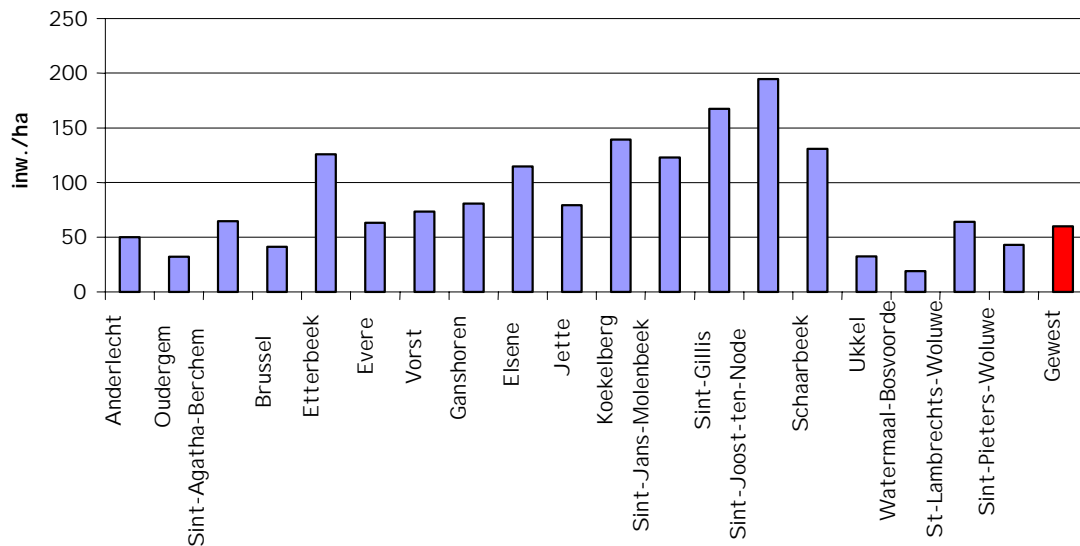
1.1 Demografie en inkomens

Na verschillende jaren van dalingen lijkt de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opnieuw een groei door te maken. In 2001 had het Gewest weer evenveel inwoners als in 1990. Deze kwantitatieve informatie verhuult evenwel de veranderingen in de sociaal-economische profielen, zoals blijkt uit de evolutie van het gemiddelde inkomen per inwoner.

Figuur 34: Evolutie van de Brusselse bevolking, 1985 - 2001

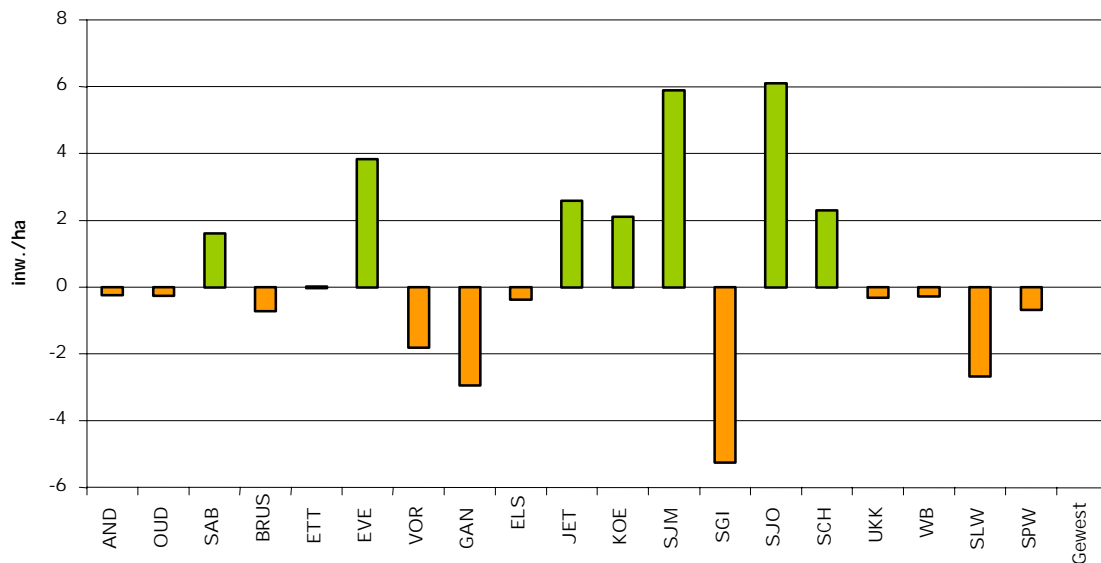

Figuur 35: Bevolkingsdichtheid per gemeente, 2001

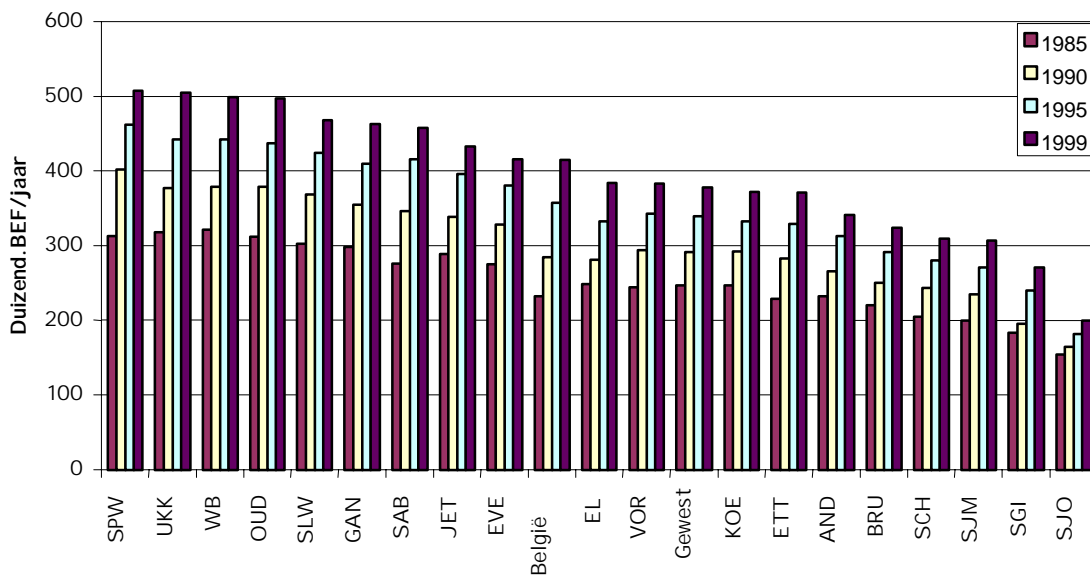
De verdeling over de gemeenten is evenwel niet langer identiek: in sommige gemeenten nam de dichtheid toe (Sint-Joost, Molenbeek, Evere, ...), in andere nam ze af (Sint-Gillis, Ganshoren, Sint-Lambrechts-Woluwe, ...).

Figuur 36: Evolutie van de dichtheid per gemeente, van 1990 tot 2001

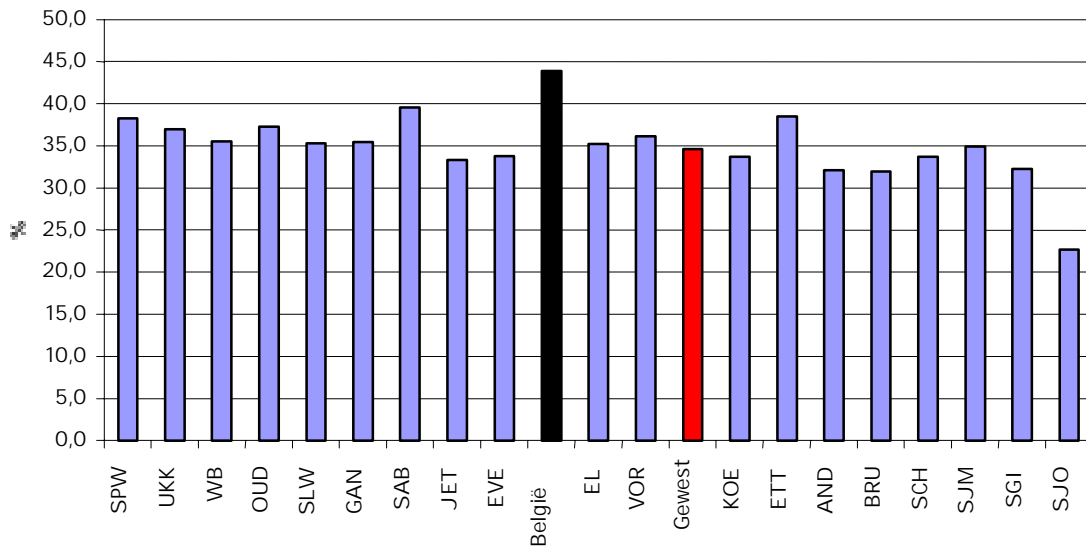
Tussen 1990 en 1995 is het gemiddelde jaarinkomen per inwoner van het gewest gedaald onder het Belgische gemiddelde.

Figuur 37: Gemiddelde inkomens per inwoner, in 1985, 1990, 1995, 1999

De analyse toont eveneens dat de verschillen tussen de gemeenten gehandhaafd blijven doorheen de tijd. In Etterbeek en Sint-Agatha-Berchem is het inkomen per inwoner sterker gestegen dan in de andere gemeenten, in tegenstelling tot in Sint-Joost waar het verschil groter wordt naarmate de jaren vorderen. De ontwikkeling van "armoedehaarden" wordt ernstig in sommige gemeenten van de eerste kroon.

Figuur 38: Evolutie van de gemiddelde inkomens per inwoner, tussen 1985 en 1999

1.2 Gezondheid en leefmilieu

De kwaliteit van de gezondheid van iedere persoon is een combinatie van persoonlijke kenmerken en maatschappelijke factoren. Om echt tot een continue verbetering van de gezondheid, het welzijn en de leefomgeving te komen, moeten verschillende aspecten tegelijk worden aangepakt: de huisvesting, de economie (werkgelegenheid en ondernemingen), de recreatieruimten, de groene ruimten, hun toegankelijkheid, ...

Het blijkt steeds duidelijker dat de kwaliteit van het leefmilieu een belangrijke rol speelt in het zich voordoen van ziekten zoals kanker, astma, ziekten van de luchtwegen.

De belangrijkste oorzaken van sterfte in het Gewest zijn dezelfde als in de industrielanden. We stellen evenwel vast dat de sterfte door astma in Brussel hoger is dan in de rest van het land. Kanker van het ademhalingsstelsel komt beduidend vaker voor bij vrouwen en beduidend minder bij mannen.

Er zijn geen erkende gegevens beschikbaar over de ziektcijfer dat verband houdt met het leefmilieu. Plaatselijke en verspreide gegevens over chronische loodvergiftiging, vergiftigingen met koolmonoxide en astma staan naast elkaar.

- In 1996 werd in het BHG de hoogste loodconcentratie van België vastgesteld, hoewel het aantal geïntoxiceerde personen (loodgehalte in het bloed hoger dan 200 µg/l) gedaald is sinds 1991: het is gedaald van 3,1% in 1991 tot 0,9% in 1996. Bij de kinderen tussen 6 maanden en 6 jaar is het aantal geïntoxiceerde kinderen echter gestegen, van 16 tot 74 kinderen.
- Koolmonoxidevergiftiging treft nog heel wat slachtoffers in het BHG (206 ongevallen en 8 overlijdens in 1998.)
- Een studie over de vaststelling van astma in de scholen brengt het voorkomen van gekende astma op 6,8% bij de kinderen, een identiek aantal kinderen vertoonde de symptomen van astma zonder dat er een voorafgaande vaststelling was. We kunnen dus stellen dat astma voorkomt bij 13,9% van de onderzochte kinderen (in 15 gemeentescholen), waarvan 7,1% niet-vastgestelde astma is.

Tussen 1995 en 2001 werden enkele gerichte studies uitgevoerd over specifieke problemen zoals de vaststelling van astma op school, chronische loodvergiftiging bij kinderen, de medewerking van de inwoners aan het beheer van hun fysiek leefmilieu in het kader van ademhalingspathologieën,

koolmonoxidevergiftigingen, de effecten van de luchtvervuiling voor de kinderen, de toxiciteit van de chloramines die afkomstig zijn van de chlorering van de zwembaden, enz.

De invoering van een interface gezondheid/leefmilieu bij het BIM in 1998 was een eerste gecoördineerd antwoord op de complexiteit van de problematiek van gezondheid en leefmilieu. In juni 1999 werd de herstructurering van het Gezondheidsobservatorium een feit.

Tegelijk werd een onderzoek gevoerd bij huisartsen om de milieuproblemen die hun patiënten hen melden te identificeren, evenals de betrokkenheid ervan in de gegevensinzameling.

In de industrielanden brengen de mensen ongeveer 80% van hun tijd binnenshuis door, zij het in hun woning, op het werk, op school, tijdens trajecten, ontspanning. Door deze lange blootstellingstijd kan ervan worden uitgegaan dat de kwaliteit van de binnenomgeving een grote invloed heeft op de gezondheid en het welzijn. De oorzakelijke verbanden tussen binnenomgeving en gezondheid zijn complex. Vaak spelen verschillende factoren een rol in synergieën of hebben ze cumulatieve effecten. Het effect op de gezondheid kan snel zijn of na zeer lange tijd blijken. De vervuiling in de woningen wordt steeds zorgwekkender voor de gezondheidszorgers. Allergieën, astma, bepaalde kankers komen steeds vaker voor. 30% van de bevolking leidt aan allergieën, en dit cijfer kan in de komende jaren nog toenemen. De besmettingsniveaus binnenin de woningen liggen tussen 5 en 100 keer hoger dan buitenshuis. De bronnen van vervuiling zijn talrijk en kunnen hun schadelijke effecten combineren. De binnenlucht kan vervuild zijn door menselijke activiteiten (pesticiden, tabak, onderhouds- en doe-het-zelfproducten, ...), door verbrandingsprocessen (verwarming, koken, ...), door bouwmaterialen en meubilair (asbest, lijm, verf, lood, verluchting, verwarming, ...), door biologische allergenen (schimmels, mijten, zwammen, planten, ...) en de kwaliteit van de buitenomgeving.

In 2001 waren er geen algemene gegevens over het woonklimaat binnenshuis in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, noch over de precieze impact ervan op de gezondheidsproblemen.

Niettemin is het duidelijk dat een gezonde woning een essentiële voorwaarde is om in goede gezondheid te blijven. Een "gezonde" woning moet voldoen aan criteria op het vlak van veiligheid, ruimte in verhouding tot het aantal bewoners, verluchting, minimumcomfort. We herhalen dat de tienjaarlijkse volkstelling van het INS aantoonde dat in 1991 16% van de woningen (dus meer dan 70.000) niet beschikte over het minimumcomfort, dat wordt gedefinieerd als de toegang tot stromend water, een wc binnenshuis en een badkamer of douche. Deze woningen lagen hoofdzakelijk in de arme wijken van de eerste kroon.

Enkele plaatselijke en specifieke studies werden uitgevoerd, onder andere over de koolmonoxidevergiftiging en de loodvergiftiging en chronische loodvergiftiging. Op vraag van het BIM werd een analyse van de radongehaltes uitgevoerd waaruit bleek dat het probleem zich niet voordeed omwille van de aard van de bodem en de ondergrond.

Een Forum Gezondheid en Leefmilieu, dat in februari 2000 werd georganiseerd voor artsen, milieudeskundigen, onderzoekers, beleidsvoerders en actoren op het terrein, heeft een impuls gegeven voor de ontwikkeling van een algemene en geïntegreerde benadering van de binnenhuisvervuiling door de invoering van een Regionale Cel voor interventie bij binnenluchtvervuiling (RCBV) bij het BIM (zie hoofdstuk "Lucht en energie").

Het (ontwerp van) Belgisch Nationaal Gezondheids- en Milieuactieplan ("National Environment and Health Action Plan / NEHAP"), dat een antwoord is op een vraag van de Wereldgezondheidsorganisatie, steunt op 2 basisconcepten: duurzame ontwikkeling en gedeelde verantwoordelijkheid voor alle gefedereerde entiteiten. Het omvat 3 dimensies: het delen van de bevoegdheden in België, de wetenschappelijke kennis over de effecten van het leefmilieu op de gezondheid en de gerealiseerde acties op het vlak van gezondheid en leefmilieu. Het omvat een balans van de Belgische situatie en aanbevelingen die betrekking hebben op de organisatie van de betrokken instellingen, het onderzoek en de opleiding van artsen, milieubeheerders, ... Het

ontwerp, voorgelegd aan de tot de gezondheidszorg uitgebreide Interministeriële milieufconferentie en vervolgens voorgelegd aan het publiek, werd goedgekeurd op 03.04.03.

1.3 De burger en het leefmilieu

1.3.1 De Aarhus-conventie

De Aarhus-conventie, die door België werd ondertekend in 1998, stelt zich tot doel bij te dragen tot de bescherming van het recht van alle mensen, van de huidige en toekomstige generaties, om te leven in een milieu dat geschikt is voor de gezondheid en het welzijn van de mens. Ze stelt een interventie voor in drie domeinen: de ontwikkeling van de toegang van het publiek tot de informatie die in handen is van de overheden, het bevorderen van de participatie van het publiek in het nemen van beslissingen die gevolgen hebben voor het leefmilieu en het uitbreiden van de voorwaarden voor toegang tot het gerecht.

Om deze bepalingen toe te passen, moeten de ondertekende staten de nodige wetgevende, reglementaire en andere maatregelen treffen. De ambtenaren en de overheidsinstanties moeten de kans krijgen om de burger te helpen, om de ecologische opvoeding van het publiek te bevorderen en het te sensibiliseren voor milieuproblemen, en om erkenning en steun te geven aan verenigingen, groepen of organisaties die zich de milieubescherming tot doel stellen.

De Conventie voorziet precieze rechten en plichten op het vlak van de toegang tot informatie, met name met betrekking tot de termijnen van de overdracht en de redenen die de overheidsinstanties kunnen invoeren om de toegang tot bepaalde types van informatie te weigeren. Deze autoriteiten moeten de informatie die in hun bezit is, up-to-date houden, en hiervoor voor het publiek toegankelijke lijsten, registers en bestanden invoeren. Ze moeten het gebruik bevorderen van elektronische gegevensbestanden die de verslagen over de staat van het leefmilieu bevatten, de wetgeving, de plannen of de nationale beleidslijnen, de internationale conventies.

De participatie van het publiek aan het besluitvormingsproces wordt gegarandeerd in de vergunningsprocedure van bepaalde specifieke activiteiten, die hoofdzakelijk industrieel zijn van aard. Een lichtere procedure werd ingevoerd voor de opstelling van de plannen, programma's en beleidslijnen op het vlak van het leefmilieu.

Wat de toegang tot het gerecht betreft, kan het publiek een zaak aanhangig maken voor de rechtbank volgens de geëigende voorwaarden, in het kader van het nationaal recht, wanneer het zich benadeeld acht in zijn rechten op het vlak van de toegang tot informatie. De toegang tot het gerecht is eveneens gegarandeerd in het geval van een schending van de participatieprocedure die voorzien is door de Conventie.

1.3.2 Informatie en sensibilisering van het publiek

De dienst Info-Leefmilieu en het loket in de Sint-Gorikshallen

De dienst Info-Leefmilieu van het BIM is belast met het aanreiken van antwoorden op de vragen van het publiek, het ondersteunen van de informatiecampagnes en het organiseren van evenementen, feesten, tentoonstellingen, ... of met het vertegenwoordigen van het BIM op deze gelegenheden.

Op de website van het BIM (<http://www.ibgebim.be/>) en in tal van (in de meeste gevallen kosteloze) publicaties worden het Brusselse leefmilieu en het beheer ervan voorgesteld.

De krant "Mijn stad ... Onze planeet" behandelt het leefmilieu en de duurzame ontwikkeling. Het richt zich tot het publiek en bevat informatie over de acties van de overheden en de ondernemingen, advies, ... Deze gratis krant heeft op dit moment 10.500 abonnees.

In 2001 hadden de telefonische oproepen (02/775.75.75) hoofdzakelijk betrekking op het thema van het afval (50%), vooral voor de antireclamestickers en met vragen over

thuiscompostering. 20% van de oproepen had betrekking op vragen om informatie over de gewestelijke parken en het Zoniënwoud.

Het loket "Info-Leefmilieu", dat ondergebracht is in de Sint-Gorikshallen, telde in 2001 in totaal 3.800 bezoekers (waarvan bijna duizend tijdens de 2 weekends van Erfgoeddag en "Brussel, mijn geheime tip"). Naast de distributie van informatie geeft het ook onderdak aan evenementen. In 2001 werd hier de tentoonstelling "De stad in tekstballonnen" georganiseerd, waarin de visie van de Belgische striptekenaars op het leefmilieu werd weergegeven, en in 2002 was er de tentoonstelling "Het leefmilieu in de reclame".

Sinds 1999 wordt een oproep gedaan voor projecten onder de slogan "Naar een school voor duurzame ontwikkeling", met het doel de scholen uit te nodigen om projecten uit te werken rond het thema leefmilieu, door hen financiële steun en de morele steun van een vereniging te geven. Alle milieuthema's komen aan bod in de geselecteerde projecten.

Feestelijke en educatieve evenementen

Feest van het leefmilieu

Sinds 2000 organiseert het BIM elke lente een "Feest van het Leefmilieu" in een groot gewestpark, met de medewerking van tal van milieuorganisaties. Het feest telt elk jaar meer bezoekers: 5.000 personen in 2000, 8.000 in 2001 en 12.000 in 2002.

Kinderfeest

Het "Kinderfeest" wordt 4 tot 6 keer per jaar georganiseerd in verschillende parken en omvat activiteiten voor het hele gezin, waaronder een "Milieudorp" waarin spelletjes in het teken van het milieu worden voorgesteld, informatiestands over milieueducatie, ...

Parken en tuinen

Activiteiten in en bezoeken aan parken en tuinen worden georganiseerd, vaak in samenwerking met "mijn Gemeente, mijn geheime tip", wijkfeesten, jaarmarkten, ...

"Promenades in de parken", thematische parcours, worden eveneens voorgesteld, zoals in 2001 de "Vleermuizennacht" in de Voresterie.

Parkbewaking en buurtacties

Door hun aanwezigheid, hun zichtbaarheid en hun tussenkomsten spelen de parkwachters een belangrijke rol op het vlak van veiligheid en informatie over het milieu en over gedragingen in het park. De parkwachters dringen met name aan op het aan de leiband houden van honden, op het respect van het patrimonium van de infrastructuur en op de netheid. Toch is hun functie het voorwerp van een heroriëntering, om de vrijwilligers onder hen in staat te stellen bij te dragen tot de distributie van informatie die verband houdt met het met de bevolking georganiseerde overleg over de projecten van aanleg van de groene ruimten en over de ontwerpen van milieuplannen. Deze vrijwilligers rijden rond op de fiets en vervullen zo ook een voorbeeldrol voor de ontwikkeling van de zachte mobiliteit. Een "Rosetta"-project, dat past in het traditionelere kader van de parkbewaking, beoogt tevens een gerichte benadering van bepaalde risicogroepen.

1.3.3 Participatie

Duurzaam verbruik

Een eerste overzicht van de gedragingen die wijzen op een keuze voor een duurzaam gebruik door een steekproef van personen in 1999-2001, wordt weergegeven in het hoofdstuk "Afval".

Sinds 2001 ondersteunt het BIM het "Forum voor duurzame ontwikkeling", een project dat werd ontwikkeld in partnerschap met de Vereniging van de stad en de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit project wil de gemeentelijke initiatieven die verband houden met de principes van de verklaring van Rio over het Leefmilieu en de ontwikkeling steunen en verspreiden.

Openbaar overleg "Beheer van het Zoniënwoud"

Het BIM heeft een ontwerpbeheersplan voor het Zoniënwoud opgesteld, dat vooral wil voldoen aan de landschappelijke, de recreatieve en de educatieve functie van het bos.

Het ontwerp werd aangenomen door de Brusselse Executieve, en vervolgens ter raadpleging voorgelegd aan het publiek van 15.10.00 tot 15.12.00. Meer dan 3.700 mensen hebben hun mening gegeven. De meesten spraken zich uit:

- Voor het behoud van een evenwicht tussen de "beukenkathedraal", het "gemengde bos", de naaldbomen en de open plekken
- Voor de installatie van specifieke infrastructuren voor ATB's en de vermindering van de hinder door honden
- Voor een eenduidig boetesysteem en een verbetering van de zichtbaarheid van de boswachters
- Voor een totaalverbod op het plukken van vruchten, met uitzondering van paddestoelen
- Voor het behoud van het dode hout op de grond
- Tegen een toename van het stadsmeubilair

De drie beheersprioriteiten die de voorkeur genieten, zijn (in volgorde van belang)

1. "de woudfloor moet in elk geval behouden blijven"
2. "het Zoniënwoud is in de eerste plaats een schuilplaats voor de biologische verscheidenheid"
3. "het Zoniënwoud heeft in de eerste plaats een sociale of een recreatieve functie"

2 Ondernemingen

2.1 De economische druk op het leefmilieu

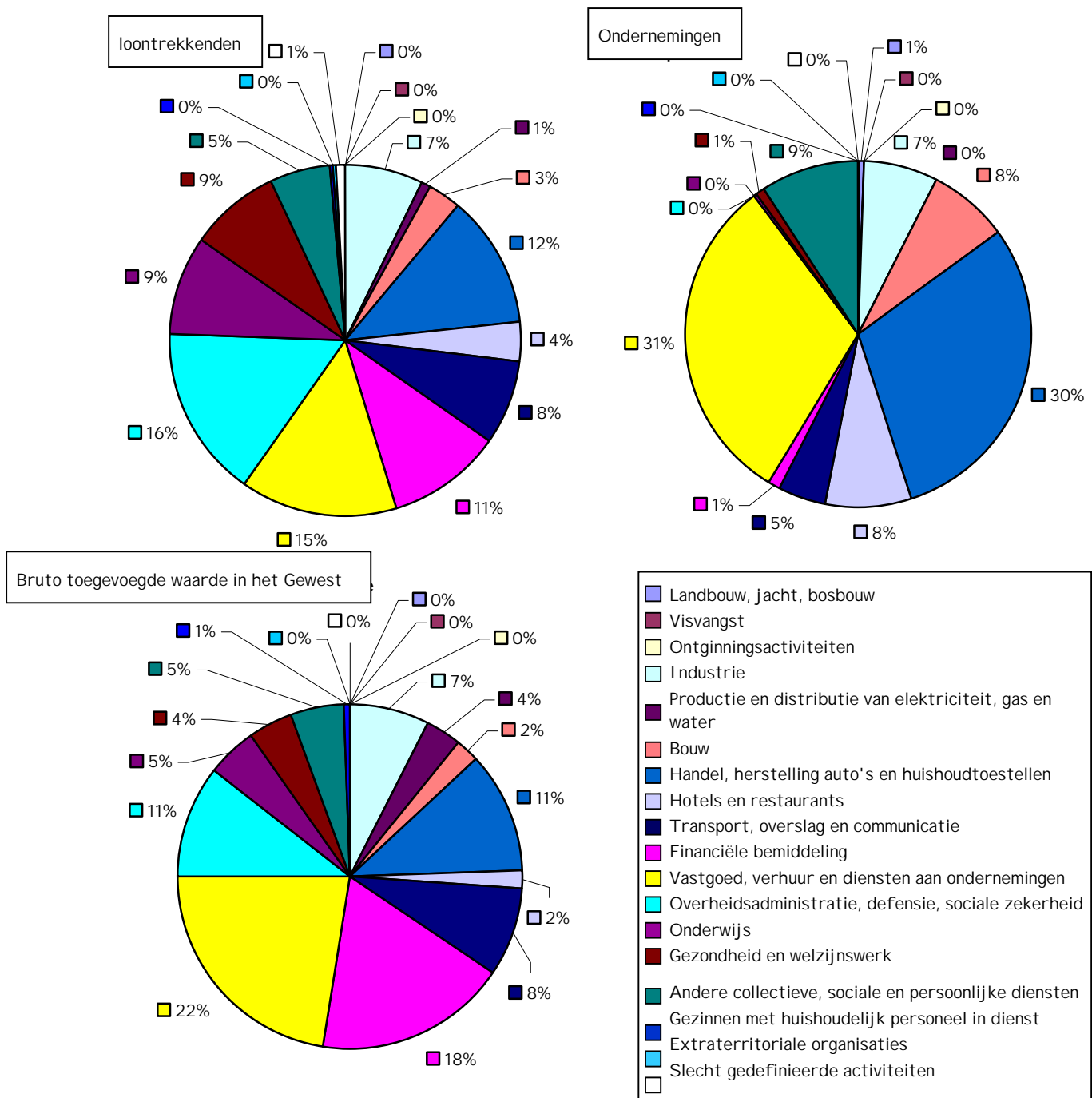
2.1.1 Economische sector

Het Gewest wordt gekenmerkt door een dominerende tertiaire sector en een sterke wil van de Brusselse regering en de federale regering om haar plaats als internationale stad uitgerust met grote onthaalcapaciteit te behouden (40 officiële zetels van internationale instellingen, tal van congressentra, belangrijke hotelinfrastructuren, ...).

Tabel 27: De Brusselse economische sectoren: ondernemingen, werkgelegenheid en toegevoegde waarde

	# ondernemingen (1999)		# banen (1999)		bruto toegevoegde waarde - Miljoen BEF (1998)	
	#	%	#	%	#	%
Primaire	397	1%	315	0%	644	0%
Secundaire	10785	14%	63367	11%	212147	13%
Tertiaire	63572	85%	511812	89%	1424189	87%
TOTAAL	74754		575494		1636980	

Figuur 39: Ondernemingen, werknemers en toegevoegde waarde per sector NACE

De sector wordt tevens gekenmerkt door een sterke vermenging van de functies. De KMO's en KMI's zijn goed ingeplant in het stadsweefsel. Tal van deze bedrijven zijn echter vrij "vluchtig" (verhuizing, faillissement, ...), zodat het milieutoezicht uiterst complex wordt.

Hoewel de druk op het leefmilieu die wordt uitgeoefend door de "klassieke ondernemingen" nog vrij goed onder controle worden gehouden, moet de reële impact van de "nieuwe ondernemingen" (zoals bijvoorbeeld de informatie- en communicatietechnologie) bovendien nog blijken, onder andere op het vlak van de productie van elektrisch en elektronisch afval, ...

De milieueffecten van de internationale ontwikkeling van het Gewest kunnen niet meer worden verwaarloosd. Anderzijds is de kwaliteit van het aanbod door de internationale concurrentie ook afhankelijk van meer "immateriële" factoren: kwaliteit van de leefomgeving, bereikbaarheid, veiligheid, cultureel erfgoed en landschappen, ...

2.2 Juridische instrumenten

2.2.1 De milieuvergunning

Voorafgaand aan en tijdens de uitoefening van hun activiteiten zijn de ondernemingen gebonden aan tal van goedkeuringen en administratieve aangiften: btw-aangifte, inschrijving bij de RSZ, ARAB-voorwaarden (veiligheid van de werknemers, brand, gebruik van bepaalde toestellen enz.), AREI -attest (elektrische installaties), federale reglementeringen over de producten (bezit en gebruik), reglementeringen van het Ministerie van Economische Zaken over explosieven, toegang tot het beroep, milieuvergunning, stedenbouwkundige vergunning, HACCP-verklaring (hygiëne, veterinaire inspectie, voedingsmiddeleninspectie), NIRAS-vergunning betreffende ioniserende stralingen, ...

Hiervan is de milieuvergunning, voorheen "commodo-incommodo" of "exploitatievergunning" genoemd, een administratieve vergunning die de technische bepalingen omvat die de exploitant moet naleven.

Deze technische bepalingen die zijn vastgelegd door de administratie, hebben het doel:

- de bescherming te garanderen tegen de gevaren, hinderen of ongemakken die een inrichting of activiteit rechtstreeks of onrechtstreeks zou kunnen toebrengen aan het leefmilieu, aan de gezondheid of aan de veiligheid van de bevolking, met inbegrip van alle personen die zich binnen de ommanteling van een inrichting bevinden en hier niet kunnen worden beschermd als werknemer.
- de onderneming te beschermen tegen arbitraire beslissingen ter zake.

Het is een juridisch instrument waarvan het gebruik aansluit bij een algemeen beleid dat gericht is op de preventie van hinder en de verbetering van de milieuprestaties van de ondernemingen die gevestigd zijn in een stedelijk milieu, teneinde de economische activiteiten binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beter te integreren en te ontwikkelen.

Een milieuvergunning is nodig voor de exploitatie door een natuurlijke persoon of een publieke of private rechtspersoon van elke installatie die voorkomt in de lijst van de "ingedeelde inrichtingen". Deze lijst omvat 192 types van ingedeelde inrichtingen waarvan de meest voorkomende in Brussel zijn: de opslagplaatsen voor ontvlambare vloeistoffen (stookolie- of benzinetanks), de parkeerterreinen, de airconditionings- en koelinstallaties, de verfspuitcabines, de ateliers voor houtbewerking, voor vleesversnijding, voor onderhoud van voertuigen, voor drukactiviteiten, voor metaalbewerking enz.

Afhankelijk van de aard en het belang van de gevaren en de hinder die een ingedeelde inrichting kan veroorzaken, valt ze onder een vergunningsklasse 1A, 1B, 2 of 3, in dalende volgorde van potentiële impact op het leefmilieu.

Vijf wetteksten die van kracht zijn, definiëren de lijst van de ingedeelde inrichtingen:

- de ordonnantie van 22 april 1999 tot vaststelling van de ingedeelde inrichtingen van klasse I A (BS van 05/08/99)
- het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot vaststelling van de ingedeelde inrichtingen van klasse I B, II en III (BS van 07/08/99)
- het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 26 oktober 2000 betreffende de instandhouding van de natuurlijke habitats en van de wilde fauna en flora (BS 28/11/2000) (toevoeging rubriek 159)
- het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 23 mei 2001 betreffende de voorwaarden die van toepassing zijn op de werven voor de verwijdering van asbest in gebouwen en kunstwerken en op de werven voor de isolatie van asbest (BS 12/07/2001) (wijziging getiteld rubriek 27)

- het besluit van Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 28 juni 2001 betreffende de exploitatievoorwaarden van luchtvaartterreinen (BS 09/08/2001) (toevoeging rubriek 160)

Wanneer verschillende inrichtingen zijn samengebracht binnen een geografische en technische eenheid, moeten deze het voorwerp zijn van één enkele milieuvergunningaanvraag. Indien deze inrichtingen tot verschillende klassen behoren, dan wordt de aanvraag ingediend en onderzocht volgens de regels die van toepassing zijn op de inrichting van de strengste klasse.

Voor inrichtingen die worden geëxploiteerd gedurende een beperkte periode (bijvoorbeeld de duur van bouwwerken) is een tijdelijke milieuvergunning vereist.

Bij het opstellen van de vergunningen geeft de administratie de exploitanten heel wat advies en zorgt ze voor een concrete interpretatie van de hele milieuwetgeving over lucht, water, afvalstoffen, lawaai, natuurbehoud, specifieke industriële "sectoren"... Ze sorteert de geldende regels zodat alleen de regels die van toepassing zijn op de exploitatie worden opgenomen in de vergunning. Daarnaast preciseert ze eventueel welke "Beste beschikbare technologieën" (in het Engels BAT - Best Available Technologies") kunnen worden gebruikt. De vergunning vormt in zekere zin een wettelijke "facilitator" voor de exploitant die erdoor wordt beschermd, op voorwaarde tenminste dat hij ze naleeft.

Aangezien het economische weefsel van het Gewest bestaat uit KMO's en vooral zeer kleine ondernemingen (van minder dan 5 personen), is het noodzakelijk dat de wetgeving geval per geval wordt geïnterpreteerd. Op die manier kan enerzijds de exploitant vernemen wat zijn verplichtingen zijn, en anderzijds kan de overheid zich vergewissen van een betere integratie en een harmonieuzere ontwikkeling van de economische activiteiten binnen het stedelijke milieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In 2001 werden 929 dossiers over de vergunningen ingediend bij het BIM en 802 dossiers werden afgesloten. Op 31.12.01 waren 628 dossiers in behandeling.

De dossiers betreffende de werfvergunningen maken een groot deel uit van de ingediende aanvragen (200 in 2001).

2.2.2 Gecoördineerde procedure "Stedenbouwkundige vergunning / Milieuvergunning"

In het verleden werden milieu- en stedenbouwkundige vergunningen apart gehouden, zodat de milieureglementering impliciet elk preventief aspect werd ontnomen, aangezien de exploitatievergunning (nu milieuvergunning) slechts werd gevraagd op het einde, bij het opstarten van de exploitatie. Het was immers heel moeilijk, door de economische implicaties, de exploitatie van reeds gebouwde gebouwen te weigeren.

Anderzijds moest voor projecten die een wijziging van de exploitatievergunning vereisten (bijvoorbeeld het plaatsen van een schoorsteen) een nieuwe aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning worden ingediend.

Zo werd beslist de twee procedures op elkaar af te stemmen (aspecten leefmilieu en stedenbouw), met behoud evenwel van de autonomie van de twee betrokken administraties.

Een project is "gemengd" wanneer een milieuvergunning of -certificaat van klasse IA of IB en een stedenbouwkundige vergunning of certificaat vereist zijn. In dit geval moeten de twee aanvragen tegelijk worden ingediend omdat de aanvraag anders onvolledig is; ze worden samen onderworpen aan de speciale regelen van openbaarmaking; het milieucertificaat of de milieuvergunning wordt opgeschort zolang geen definitief stedenbouwkundig certificaat of definitieve stedenbouwkundige vergunning is verkregen en omgekeerd; de definitieve beslissing tot weigering van het stedenbouwkundig certificaat of de stedenbouwkundige vergunning brengt van rechtswege de ongeldigheid mee van het milieucertificaat of de milieuvergunning, en omgekeerd.

2.2.3 De geïntegreerde preventie van verontreiniging

De richtlijn 96/61/EG van 24.09.96, betreffende de geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging, beoogt de voorkoming of beperking van emissies door industriële installaties in lucht, water en bodem, teneinde een hoog niveau van bescherming van het milieu te bereiken.

De betrokken activiteiten zijn potentieel erg verontreinigend. Het gaat om de energie-industrie, de productie en verwerking van metalen, de minerale industrie, de chemische industrie, het afvalbeheer.

De richtlijn definieert de fundamentele verplichtingen waaraan elke betrokken bestaande of nieuwe industriële installatie moet voldoen, en die dienen als basis voor de verlening van exploitatievergunningen: naleving van de fundamentele verplichtingen, grenswaarden voor de emissies van verontreinigende stoffen, afvalbeheer en maatregelen ter minimalisering van de verontreiniging over lange afstand of van de grensoverschrijdende verontreiniging. Er is voorzien in een overgangperiode (30 oktober 1999 - 30 oktober 2007) om de exploitanten in staat te stellen hun installaties in overeenstemming te brengen met de eisen van de richtlijn.

De lidstaten moeten informatie verstrekken, met name over de installaties waarop de richtlijn betrekking heeft, de vergunningsaanvragen en -voorwaarden, de kwaliteitsnormen, de toegang tot de informatie en de participatie van het publiek enz.

De richtlijn werd gewijzigd in 1998, onder andere om in overeenstemming te zijn met de Conventie van Aarhus tot organisatie van de participatie van het publiek aan het besluitvormingsproces.

De inventaris van de IPPC-ondernemingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd voltooid in 2001 en telt 25 ondernemingen.

Deze ondernemingen behoren tot 7 categorieën: productie en verwerking van metalen, chemische industrie, afvalbeheer, installaties voor de voorbehandeling (wassen, bleken, merceriseren) of het verven van vezels of textiel, de productie van papier en karton, slachthuizen en installaties voor de oppervlaktebehandeling van stoffen, objecten of producten waarin organische oplosmiddelen werden gebruikt.

Een systematische controle die werd uitgevoerd in 2001 brengt de volgende resultaten naar voren: 2 ondernemingen zijn volledig in overeenstemming en 8 zijn niet in overeenstemming (de andere moeten zich administratief in orde stellen). De Slachthuizen van Anderlecht vormen een geval apart: één enkele milieuvergunning heeft betrekking op meer dan 40 versnijderijen die worden geëxploiteerd door verschillende ondernemingen.

De grondige analyse van de emissiegegevens en de vergelijking ervan met de normen die worden opgelegd in de milieuvergunning en in de richtlijn, zijn aan de gang. Op basis van een steekproef onder de IPPC-ondernemingen in 2001 konden echter de volgende vaststellingen worden gedaan:

- De luchtuitstoot houdt hoofdzakelijk verband met de installaties voor verwarming van de lokalen.
- De impact van de afvalwaterlozingen is belangrijk en de voorwaarden in de vergunningen zijn vaak ontoereikend.
- Vrijwel al deze ondernemingen produceren of verwerken gevaarlijk afval, maar gewoonlijk in kleine hoeveelheden, en ze doen slechts zelden een beroep op een erkende ophaler.

2.2.4 Bescherming tegen zware industriële risico's

De richtlijn 96/82/EG, "Seveso II" genoemd, van 09.12.96 heeft betrekking op de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij voor de mens en het leefmilieu gevaarlijke stoffen zijn betrokken.

Ze vervangt de richtlijn 82/501/EEG (SEVESO I), met name door voor de eerste keer de stoffen op te nemen die als gevaarlijk voor het milieu worden beschouwd. Nieuwe eisen hebben betrekking op de veiligheidsbeheerssystemen, de rampenplannen, de ruimtelijke ordening of de versterking van de bepalingen betreffende de inspecties of de informatie van het publiek. De lijst van de aangeduide stoffen werd verminderd van 180 tot 50 stoffen maar werd ook aangevuld met een lijst van categorieën van stoffen, zodat hij in de praktijk is uitgebreid. De richtlijn heeft geen betrekking op het vervoer van gevaarlijke stoffen.

De exploitant moet alle maatregelen treffen die aangewezen zijn om grote ongevallen te vermijden: kennisgeving (met onder andere de informatie die het mogelijk maakt de gevaarlijke stoffen of de betreffende categorie van stoffen te herkennen en te plaatsen), veiligheidsrapport (bewijs dat een beleid voor preventie van grote ongevallen en een veiligheidsbeheerssysteem zijn ingevoerd), intern rampenplan en verstrekking aan de bevoegde instanties van de elementen die nodig zijn om een extern rampenplan op te stellen.

De bevoegde overheid moet de betrokken vestigingen identificeren en de doelstellingen van preventie van grote ongevallen opnemen in zijn beleid voor bestemming of gebruik van de bodems, met name door controle uit te oefenen op de inplanting van nieuwe vestigingen, veranderingen aan de bestaande vestigingen en nieuwe inrichtingswerken (verbindingswegen, woongebieden enz.) rondom bestaande vestigingen. Ze ziet er eveneens op toe dat de veiligheidsrapporten ter beschikking worden gesteld van het publiek, en raadpleegt het publiek bij projecten van vestiging of wijziging van vestigingen "Seveso II".

Indien zich een zwaar ongeval voordoet, dan moet de exploitant de bevoegde overheden op de hoogte stellen van de omstandigheden van het ongeval, de gevaarlijke stoffen in kwestie, de beschikbare gegevens om de gevolgen van het ongeval voor de mens en het leefmilieu te beoordelen, en de getroffen dringende maatregelen.

In België wordt de controle van de ondernemingen van "Seveso II" geregeld door een samenwerkingsakkoord met de Federale Ministeries van Tewerkstelling en Arbeid, van Binnenlandse Zaken, van Economische zaken, de Brandweerdiensten en de Gewestelijke Milieuadministraties, wat de opstelling vergemakkelijkt van een coherent preventiebeleid dat betrekking heeft op de veiligheid van de werknemers, de brandpreventie, de veiligheid van de omwonenden en het leefmilieu. Zo wordt een geïntegreerde controle van de industriële installaties georganiseerd.

Volgens de huidige gegevens behoren 10 ondernemingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de "Seveso"-categorieën. 4 ondernemingen vallen onder de wetgeving "Seveso II" : de Shell-opslagplaats (Neder-over-Heembeek), de groothandelaar in industriële chemische producten Roland, De Compagnie nationale belge de Parfumerie (Anderlecht) en Van Eyck Chemistry (Anderlecht). Na een controle die gezamenlijk werd uitgevoerd door het Federale Ministerie van Arbeid en het BIM kon worden besloten dat deze ondernemingen volledig in overeenstemming zijn. 6 ondernemingen zijn "Seveso I" : 4 brandstofopslagplaatsen, een onderneming uit de chemische sector en een onderneming uit de energiesector. De overeenstemming van deze bedrijven wordt op dit moment onderzocht door de Inspectiedienst van het BIM.

2.2.5 Controles op de milieuvergunningen in de ondernemingen

Balans van de activiteiten van het BIM 2000 - 2001

De controles hebben tegelijk betrekking op de preventie van de schade en de bestraffing van overtredingen van de milieuwetgeving. Een deel van het werk bestaat dus uit informatie en sensibilisering van de exploitanten, per economische sector of per belangrijk type van verontreiniging.

De uitvoering van de richtlijnen van IPPC en SEVESO II noopt tot een regelmatige controle van de betrokken ondernemingen. Andere gewestelijke verplichtingen preciseren termijnen voor het

in overeenstemming brengen (benzinstations, verwijdering en decontaminatie van toestellen die PCB's - PCT's, ... bevatten), waarbij verificaties op het terrein geboden zijn.

Op 4 juli 1999 is de ordonnantie betreffende onderzoek, vaststelling, vervolging en bestraffing van overtredingen inzake het leefmilieu van kracht geworden. Deze ordonnantie zorgt voor eenduidigheid in de dwangmaatregelen en verhoogt de onderzoeksmiddelen van de bevoegde administraties.

Zijn bevoegd om een pv op te stellen:

- de ambtenaren van de gemeenten en van het BIM die belast zijn met het toezicht op en de controle van alle milieubepalingen
- de ambtenaren van het Agentschap Net Brussel die bevoegd zijn voor achtergelaten afval
- de ambtenaren van het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die bevoegd zijn voor de controle van de bescherming van het grondwater.

De invoering van de administratieve boete voor bepaalde overtredingen op het vlak van het leefmilieu is ontegenzeggelijk een van de belangrijkste nieuwe punten van de ordonnantie.

Naast de controles die gepland zijn per activiteitensector (benzinstations, ...) of per type van probleem (verwijdering van de pcb's) worden ook andere inspecties uitgevoerd.

Sommige dossiers werden geopend op basis van klachten: 306 dossiers werden geopend in 2001, waarvan 40 rechtstreeks verband houden met de administratieve aspecten van een milieuvergunning. De meeste dossiers die werden geopend naar aanleiding van klachten, hebben betrekking op geluidshinder.

Andere dossiers werden geopend om welbepaalde milieuvergunningen te controleren (135 in 2001), ofwel vóór ofwel net na de aflevering van een nieuwe vergunning of een uitbreiding of een wijziging van een bestaande vergunning, ofwel indien er een vermoeden is van overtreding (exploitatie zonder vergunning of niet-naleving van de vergunning). Deze controles hebben vooral betrekking op twee types van activiteiten:

- De sector van de garages, de kleine carrosseriezaken, onderhoudswerkplaatsen voor auto's, ... (39 gevallen, onafhankelijk van het jaarlijkse controleprogramma in de garages, waar de meest voorkomende overtreding het ontbreken van een milieuvergunning is.
- De ondergrondse parkeerterreinen in appartements- of kantoorgebouwen (16 gevallen), met als overtredingen het ontbreken van een milieuvergunning of het niet naleven van de opgelegde voorwaarden (vb. overschrijding van het toegelaten aantal plaatsen).

Preventieacties hebben ook plaatsgevonden in het geval van vergunningen die hun uiterste datum van geldigheid naderden of voor ondernemingen die verouderde technologieën gebruikten.

2.3 De vrijwillige acties van de ondernemingen: certificatie, etikettering

De Lidstaten van de Europese Unie hebben hun bestaande stelsels van steunmaatregelen moeten aanpassen in het voordeel van het milieu om ze in overeenstemming te brengen met het nieuwe gemeenschappelijke kader van staatssteun voor de bescherming van het leefmilieu, op 1 januari 2002. Dit betekent dat het interventiepercentage van 15% dat werd toegekend bij investeringen die betrekking hadden op de aanpassing aan de verplichte normen, werd afgeschaft (behalve voor de KMO's, omdat de interventie voor hen nog 3 jaar na het aannemen van een nieuwe norm blijft bestaan). Het tarief van 20% wordt echter nog altijd toegekend wanneer de investering vrijwillig gebeurt, onafhankelijk van de voorgeschreven normen, of wanneer de investering het mogelijk maakt milieubeschermingsniveaus te halen die aanzienlijk hoger zijn dan de opgelegde niveaus, en dit voor alle ondernemingen. De investeringen die verband houden met technieken die besparingen van energie, water of grondstoffen meebrengen, kunnen eveneens in aanmerking

komen voor subsidies. Steun bij consultancy of opleidingen, zoals voor bodemvervuilingsstudies, EMAS- of ISO 14000-certificatie enz. , blijft evenwel toegelaten.

Naast de naleving van de wettelijke verplichtingen zijn er nog andere drijfveren die de ondernemingen bewegen: de eisen die hun verzekeraars stellen en de kwaliteit van het imago van hun merk bij hun klanten, hun aandeelhouders, de consument, ... Tal van ondernemingen willen een certificatie in de wacht slepen, zoals ISO, EMAS, ... of labels die worden toegekend door de federaties of de overheidsinstellingen.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft zijn eigen label, "Echodynamische onderneming", dat zich tot doel stelt de Brusselse ondernemingen aan te moedigen om zich er vrijwillig toe te verbinden het leefmilieu te integreren in hun dagelijks beheer, met het oog op een geleidelijke verbetering van hun milieuprestaties.

Om zich kandidaat te stellen voor het label, ondertekent de vrijwillige onderneming een referentiedocument, het handvest "Echodynamische onderneming" dat 27 principes voor ecologisch beheer omvat. Hierdoor verbindt de onderneming zich ertoe deze principes toe te passen, zowel algemeen als in verband met de verschillende milieudomeinen: energie, water, afval, mobiliteit, lucht, bodem, lawaai, natuur en groene ruimten. De toekenning van het label "Echodynamische onderneming" belooft de vooruitgang die wordt geboekt in de concretisering van deze principes. Deze benadering omvat de principes van een milieumanagementsysteem (MMS) en is compatibel met de principes van een gemeenschappelijk milieumanagement- en auditsysteem (EMAS) en met de internationale MMS-norm, ISO 14001.

Deze benadering stelt de vrijwillige onderneming onder andere in staat aanzienlijk te besparen op financiën en natuurlijke hulpbronnen, om haar overeenstemming met de milieuverplichtingen te versterken en vooruit te lopen op de toekomstige wetten.

Begin 2002 waren er 49 echodynamische ondernemingen in Brussel, en 1 bedrijf was EMAS.

Er werd een partnerschap tot stand gebracht tussen de Federatie HoReCa-Brussel en het BIM in 2000-2001. Deze samenwerking van een jaar was opgebouwd rond 3 hoofdlijnen: de begeleiding van hotels die kandidaat waren voor het label "Echodynamische onderneming" met als einddoel de opstelling van een specifiek methodologisch werkmiddel voor de sector, de verspreiding van informatie over het leefmilieu in het bulletin van de Federatie en de uitwerking van gemeenschappelijke acties op het terrein die interessant zouden kunnen zijn voor verschillende etablissementen. Van de 6 hotels die begeleiding hebben gekregen, ontvingen er 4 het ecolabel, en 2 zijn kandidaat voor het label. Een standaard kandidaatsdossier voor hoteleigenaars en restaurateurs werd samengesteld. Gedurende 8 maanden werd in de "Officiële horeca", een vakblad dat wordt verspreid in de 3 Belgische gewesten, een rubriek gewijd aan het leefmilieu: informatie over de wetgeving, financiële steunmaatregelen, ecolabels, energie, afval en water. Het BIM heeft een werkmiddel opgesteld en verspreid over de grote meerderheid van de Brusselse hotels waarin de klanten worden aangespoord tot hergebruik van hun badhanddoeken.

2.4 Opleiding – informatie van de ondernemingen

Naast de terugkerende publicatie van brochures en bulletins voor ondernemingen en gemeentelijke beheerders, zoals het bulletin "Ondernemingen en Leefmilieu", neemt het BIM nog andere informatieacties voor zijn rekening:

- toevoeging van de folder "Gids Milieuvergunningen" bij elke vergunning
- opstelling van een technisch verslag over asbest bestemd voor de gemeentelijke ambtenaren
- actualisering van de administratieve gids "Milieuvergunningen" en van het technisch verslag "Bijzonder bestek- Effectenstudies"
- ontwikkeling van een "Productbenadering" : verzameling van informatie, documentatie over het onderwerp (mechanismen, gevolgen), samenvatting

In 2001 werden verschillende seminaries, colloquia en vergaderingen georganiseerd voor technici, de overheidsdiensten, de politieke verantwoordelijken en het publiek:

- de "informatieve ontbijtsessies", gericht tot de ondernemingen en georganiseerd in samenwerking met het BIM, het VOB, de KHNB, ECOBRU, Technopool,
 - over de mobiliteit in de stad en de verplaatsingen van personen
 - over het label "Echodynamische ondernemingen"
- meer thematische evenementen, georganiseerd door het BIM:
 - het "5de Europees Afvalforum: Geïntegreerd afval- en productbeleid in relatie met de volksgezondheid"
 - een seminarie "Stedelijke omgeving & Europees beleid"
 - ateliers inzake "Energie" over de energie-efficiëntie in de gebouwen en over de ontwikkeling van de markt van de zonneboilers
 - een atelier inzake "Geluid" over de tenuitvoerlegging van de richtlijn betreffende de evaluatie en de beheersing van het omgevingslawaai – de gevolgen voor de lagere overheden

De samenwerking met het loket ECOBRU, dat werd ontwikkeld door de GOMB, met het BIM wordt sterker op het vlak van de informatie over de milieuvergunning. Sinds 1 januari 2003 zijn het loket « ECOBRU » en de vzw « Brussel-Technopool » gefuseerd, wat resulteerde in de geboorte van het « Brussels Agentschap voor de Onderneming ».

Verschillende jaren al geven het BIM en de GOMB op het Internet een overzicht van de Brusselse leveranciers van milieutechnologieën en diensten: <http://www.gomb.be/databases/enyfr/>. Deze database is samengesteld op basis van een onderzoek bij de ondernemingen die zich specifiek bezighouden met het leefmilieu of met energiebesparingen en die ten minste één adres hebben in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De informatie wordt ingedeeld volgens milieuthema (water-, lucht-, afvalbehandelingstechnieken, meetapparaten, milieudiensten enz.), maar ook volgens onderneming. Alleen de ondernemingen die een volledig antwoord hebben gegeven op de vragen van het onderzoek, werden opgenomen in dit overzicht.